

גורה הדיבר

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עטר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל גלב"ע ה"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר
רח"נ נחשוני 3 (מאהורי ביתבנים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק
עש"ק פרשת ויצא ח' בכסלו תשע"ט, גליון מס' 455

זמני כניסת ויציאת השבת			
הדה"נ	מוצ"ש	ר"ת	
4:18	5:18	5:52	ב"ב
4:04	5:17	5:56	ירושלים

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א
גאב"ד נוה אחיעזר - בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

כניסה להר הבית בזמן הזה

[בראשית כח, יז] **וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר מֶה נֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה פִּי אִם פֶּת אַלְקִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם.** וברש"י: וזה שער השמים, מקום תפילה לעלות תפילתם השמימה.

שאלה: האם ניתן לעלות כיום למקומות מסויימים בהר הבית.

המקומות בהר הבית האסורים בכניסת זרים

פסק הרמב"ם (בית הבחירה ז, טז-יט): הר הבית מקודש ממנה, שאין זבין וזבות נדות וילדות נכנסין לשם, ומותר להכניס המת עצמו להר הבית, ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם. החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת ובוועל נדה נכנסים לשם. עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם, ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לוי, וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת. עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין מחוסר כפורים נכנס לשם, וטמא שנכנס לשם חייב כרת. עזרת הכהנים מקודשת ממנה, שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה ולכפרה ולשחיטה ולתנופה. - ונתבארו שם שאר חילוקי דינים בכניסה להר הבית ובית המקדש.

איסור הכניסה להר הבית בזמן הזה

עוד כתב הרמב"ם (שם ז, א): אע"פ שהמקדש היום חרב בעונותינו, חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבניינו, לא יכנס אלא למקום שמותר להכנס לשם. עוד כתב הרמב"ם (שם ו, יד): ובמה נתקדשה [העזרה בבית שני], בקדושה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתו, וקידשן לעתיד לבא. אבל הראב"ד השיג עליו בזה: אמר אברהם, סברת עצמו היא זו, ולא ידעתי מאין לו... שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר (בימות פב, ב) קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא, לא אמר אלא לשאר ארץ ישראל, אבל לירושלים ולמקדש לא אמר, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד י"י לעולם, כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו. לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת. והמגן אברהם (תקסא, ב) הביא מחלוקת זו, ומסיק: ולי נראה דהרמב"ם סבירא ליה כגירסת

גדולי דורינו התריעו על איסור העליה להר הבית בזמננו

לאחר שנת תשכ"ז התאפשרה גישת יהודים להר הבית. ונתעוררה מחדש השאלה, האם ניתן להכנס לשטחים מסויימים בהר הבית אחר טבילה במי מעיין להטהר מטומאת זב. מחד, פורסמו כרוזים ומאמרים מטעם גדולי ישראל ושל למעלה מחמישים רבנים חברי הרבנות הראשית, המזהירים מפני כניסה לכל השטח המצוי כיום בין חומות הר הבית, אף שברור שנכללו בו הרבה יותר מת"ק אמה על ת"ק אמה, שהוא השטח המקודש, כהמשך למסורת איסור הכניסה שנהגו בה יהודי ירושלים לפחות בדורות האחרונים. וכך נוהגים מרבית שלומי בני ישראל. מאידך, חוגים מסויימים פירסמו מאמרים, ספרים וקריאות לעלות ולהתפלל בשטחים מסויימים של ההר. לידי מו"ר הגאון הפלאי רבי נתן לובארט זצ"ל [גלב"ע כ"ו תשרי תשנ"ג]. ורק מעט מרובי תורתו זכינו ונדפס בספר 'שארית נתן' הגיע קונטרס 'נויות ברמה, הר הבית וקדושתו' (להר"ש ויינגרטן ז"ל, תדפיס מ'תורה שבע"פ יא, ירושלים תשכ"ט) העוסק בחישובי מידות וגבולות השטחים האסורים ומותרים בכניסה. ולאחר מכן מתפלמס עם הכרוז של הרבנים שאסרו את הכניסה להר הבית. מו"ר הגרנ"ל הנ"ל עבר על הקונטרס בתקופה שזכיתי לקבל תורה מפיו, והשמיע באזני מעט מהשגותיו על הקונטרס. חלק קטן מהערותיו רשם בקצרה, כדרכו, על גליונות הקונטרס, וכדרכו מצא טעויות רבות בקונטרס, הן בחישובים ובמדידות לקביעת זיהוי המקומות בהר¹, והן בדבריו להתיר כניסה לשטחים מסויימים של ההר. אעיר מעט על מספר נקודות שהועלו בקונטרס, ואשלב בדבריי חלק מהערות מו"ר הגר"נ לובארט זצ"ל בתוספת ביאור בס"ד. [ולא הרחבתי יותר להון בדברי גדולי פוסקי זמננו, שכאמור כולם הוכיחו לאיסור. כי מטרתי לדובב שפתי מו"ר זצ"ל].

1. כגון מה שכתב בקונטרס (עמ' יט) בשם הגרי"מ ט: ואם נחסיר 155 אמות (החיל ועזרת נשים ועובי הכתלים)...נ"ב: טעה בזה צריך לחסר רק 150 כי כותל מערבי של עזרה היה אחר הסלע. עוד שם (הערה 21) כתב: 'החומה שבין עזרת נשים והחיל שנויה במחלוקת' וציין שלרש"י ותפארת ישראל ובעל ש"ח יצחק משמע שהיתה חומה. אולם ביד דוד יומא (טז, א) כתב ז"ל ידעתי מהיכן בריא ליה שהיתה חומה... ואילו היה שם שער היתה המשנה מזכיר, והאר"ך בקונטרס שם בזה מירושלמי ועוד. נ"ב: אין פה מחלוקת רק חוסר ידע מבוואר בתוספתא דפרה ומובא בר"ש פ"ג דהיתה חומה. וז"ל התוספתא. בא לשער היוצא מעזרת נשים לחיל - וזה נקרא שער התחתון. והיו לו דלתות, כיון דתקעו לפתיחת שער התחתון. עיין רמב"ם כלי מקדש פ"ז ה"ו. -וכן ציין בגליון שם על שער היתה המשנה מזכיר' נ"ב: זה שער התחתון, במחכ"ת. שם בקונטרס (עמ' כה ד"ה ודמעתה): ומסוף קודש הקדשים במזרח היו 28 אמות. נ"ב: יש פה טעות גסה, וצ"ל 48, עיין מידות פ"ד משנה ז' ופ"ה מ"א, ובכלל נשתבש פה הרבה. והאר"ך עוד להשיג במקומות נוספים בקונטרס ואין כאן מקום.

התוספות במכות (ט, ד"ה ויא) דאפילו למאן דאמר קדשה לעתיד לבא, בכור ומעשר לא מתאכלי ע"ש. וא"כ דברי הרמב"ם שרירין וקיימים והנכנס עתה למקום המקדש חייב כרת, שכולנו טמאי מתים. - ואכן במאות השנים האחרונות היה מקובל ומפורסם שאין רגל יהודית דורכת על כל השטח הקרוי כיום הר הבית, אף שגודלו יתר על ת"ק אמה, שהוא השטח שנתקדש בקדושת הר הבית. מכיון שאין אנו בקיאים בגבולות השטח המקודש.

העדויות אם נכנסו להר בזמן הראשונים

רבינו המאירי (שביעות טז, א) הביא את מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, וזה לשונו: בקדושה ראשונה שבימי דוד ושלמה, שבקדושתם נתקדשה העזרה לשעתה ולעתיד. ולא הוצרכו בימי עזרא לקדש, אלא שעשו כן לזכר בעלמא, שהרי לא הוסיף הוא במדת העזרה לא באורך ולא ברוחב. ומה שיראה בקצת מקומות שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד, פירושו בשאר ארץ ישראל, ולענין שביעית ומעשרות, אבל ירושלם ומקדש נתקדשו לעתיד, כמו שביארנו במסכת מגילה (י, ב). שיטה זו שכתבנו לחלק בין שאר ארץ ישראל לירושלם ומקדש, כך הוא דעת גדולי המחברים [=הרמב"ם] שכתבוהו כן בפירושיהם. וכל שאתה מוצא בתלמוד שיראה לך משם שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד, אתה מפרשה בשאר ארץ ישראל, וכל שיראה לך משם שקדשה לעתיד אתה מעמידה בירושלם ומקדש... ויראה לי שהדברים מתחלקין לפי הענינים, ואין בזה חלוק בין ירושלם ומקדש לשאר הארץ. וכל שיראה מן הסוגיות שקדשה לעתיד אף בשאר הארץ נאמרה... וכל שאתה מוצא מכח הסוגיות שלא קדשה לעתיד, אף ירושלם בכלל כל הארץ... וגדולי המפרשים [=הראב"ד] כתבו בהגהותיהם שאף בקדושה שניה לא נאמרה אלא לשאר ארץ ישראל, אבל ירושלם ומקדש יודע היה עזרא שעתידין להשתנות ולהתקדש בכבוד עולמי. והנכנס עכשיו לשם אין בו כרת. והמנהג פשוט ליכנס שם, לפי מה ששמענו. - ויש ממחברי זמנינו שנתפסו לעדות המאירי, כאילו נהגו להכנס להר בזמן הראשונים, ולכן התירו רח"ל כניסה להר הבית.

אין להקל על פי עדות המאירי

אולם בשו"ת ציץ אליעזר (י, א) דחה את אפשרות ההסתמכות על עדות זו, מכמה סיבות. א, יתכן שבתקופה ההיא לא היה כלל בר סמכא, שיראה לבאים הדרך אשר ילכו בה, ונכנסו על דעת עצמם מחוסר ידיעה הלכתית. והמאירי לפי תומו חשב שנקבע המנהג ע"י בני תורה, על דרך מנהג עוקר הלכה, ולאמיתו הוא מנהג שאין לילך אחריו כלל ויש לרשו. ב, יתכן שבכלל לא נכנסו כי אם בשטח הר הבית ולא בשטח העזרה. בידעם אז שטח המקומות בדיוק. והמגיד למאירי לא דייק בשמועתו. ג, יתכן וקרוב לודאי שנפל ט"ס בהעתקה, והושמטה תיבה אחת של 'לא, וצ"ל: והמנהג הפשוט לא ליכנס שם לפי ששמענו. והעיר מדברי רבינו עובדיה מברטנורה, במכתבו מא"י משנת רמ"ח, שמעיד כעל דבר הפשוט שהיהודים נמנעים מליכנס בבית המקדש מפני הטומאה. והאריך לבסס תיקון זה. וכן הציעו להגיה הגאונים רבי בצלאל זולטי ורבי גרשון אריאלי ורבים אחרים.

וראיתי באסופת המאמרים 'קומו ונעלה' (מכון צומת, תשס"ג, עמ' 101 הע' 12) כתב אחד 'לאחר שעניינו רואות שגם במאירי על מגילה (עמ' מב) אותה נוסחה, אין לנו לשבש ולהגיה, ללא סמך וראיה'. - ותמהתי הרי לא בשיטת המאירי אנו דנים, שהיא אכן נשנית אף במגילה. אלא בעדות המאירי על 'המנהג הפשוט'. ועדות זו אינה מופיעה אלא במאירי שבועות בלבד, ובנקל יכול המעתיק לשבשה. ובפרט שלכאורה זו שמועה רחוקה, שבתקופת המאירי לא היה ישוב כלל בירושלים, והיא סותרת עדות ראייה של בעל הכפתור ופרה, כמבואר לקמן. וראיתי להגרמ"ל שפירא בספרו הר הקודש (עמ' קלא) שהביא את עדות הכפתור ופרה הסותרת שמועת המאירי, שהיה מעט אחרי המאירי, שהמאירי התכתב עם הרשב"א, והכפתור ופרה תלמידו, מגולי צרפת בשנת ס"ו. 'אם לא שנאמר שבזמנו של הכפתור ופרה נשתנה המנהג'. בכל אופן מי ייקל ראש לחדש מנהג קדום שנתבטל, כיון שהכריעו כרמב"ם, שהדבר אסור בחיוב כרת.

גם לראב"ד אסורה כניסה למקום המקדש אף בחורבנו

כאמור, לדעת הראב"ד הנכנס עתה למקדש אין בו כרת. ומשמע מלשונו שגם לדעתו שירושלים ומקדש אינם קדושים בחרבנם, יש איסור להכנס

למקום המקדש אלא שאין בו כרת. וביאר הגר"ב ז'ולטי ז"ל (תורה שבע"פ י, עמ' לט-מ. כעת בהרחבה במשנת יעבץ או"ח, מז), שאף לדעת הראב"ד, יש איסור תורה להכנס כיום למקום העזרה, כיון שלדעתו מקום המקדש שתי קדושות יש בו. תחלה נתקדש המקום בקדושת מחנה שכינה על ידי דוד, לפני בנין המקדש, כשעשה את הריצפה וקידשה. ואסור טמא להכנס שם מלאו של ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם (במדבר ה, ג). ובנין הבית על ידי שלמה, קידשו בקדושה נוספת של המקדש, שאסור טמא בכרת להכנס לשם, מקרא (במדבר יט, ב) ונכרתה הנפש וגו' כי את מקדש ה' טימא. וכיון שקדושת מחנה שכינה נתקדשה לפני בנין המקדש, לא בטלה בזמן הזה שאין בית. ולכן כתב הראב"ד רק שהנכנס שם אין בו כרת. - וממילא אין לומר שגירסת המאירי שהמנהג להכנס, היא על פי שיטת הראב"ד. שהרי גם לדבריו אין היתר כניסה, ורק אין עוברים על כרת.

הוכרעה הלכה כרמב"ם שיש כרת על כניסה בזמן הזה

כאמור, המגן אברהם הכריע כהרמב"ם שהנכנס עתה למקום המקדש חייב כרת, שכולנו טמאי מתים, כיון שאף בזמן הזה קדוש בקדושת המקדש. ונתקבלה הכרעת המגן אברהם להלכה. ולמעשה נהגו כן כבר בזמן הראשונים כמו שכתב הכפתור ופרח (י): היום שאנחנו בחטאינו מבחוץ, נוכל להתקרב לענין תפלה והשתחויה עד אותם הכתלים (חומות הר הבית, למזרח, שהיו היחידים החשופים בימין). וכן עמא דבר באים עד אותם הכותלים, ומתפללים לאל יתעלה לפני אלו השני שערים שהזכרנו [שערי רחמים שבמזרח הר הבית. - בזמנו עדיין לא נתגלה הכותל המערבי כידוע]. ולכן כתב הגר"ב ז'ולטי ז"ל (סם) בסיום הסברו בשיטת הראב"ד: איך שנפרש דברי הראב"ד, אין בזה כל נפקא מינא להלכה, שכבר הכריע המגן אברהם כדעת הרמב"ם... וכן נראה דעת גדולי האחרונים, שדנו בדבר הקרבת קרבנות בזמן הזה, ומוכח שהכריעו כדעת הרמב"ם שקדושת המקדש לא בטלה לא רק לחומרא, שאסור להיכנס שם בזמן הזה, אלא אפילו לקולא, שמוותר להקריב קרבנות בזמן הזה. שאילו לדעת הראב"ד שקדושת המקדש בטלה, הרי אין כלל מקום להקריב קרבנות בזמן הזה, שהרי זה שחוטאי חוץ.

יש לחוש לחומרא לשיטת הראב"ד אך לא להקל

ובקונטרס הג"ל (עמ' מז-קפו) השיג עליי: אטו כל הני גדולי ישראל שהיו אחרי המגן אברהם, לא ידעו שלאחרי הכרעת המג"א כדעת הרמב"ם בהלכה זו, אין להעלות יותר את השאלה של ספיאק בדינא במחלוקת שבין הרמב"ם והראב"ד. והביא שבספר 'עבודה תמה' (להגר"ח נתנזון ז"ל, נגד ה'ירשת ציון', שרצה להתיר קרבנות בזמן הזה) כתב: מי יכניס ראשו בין ההרים האלה להכריע בין אבות העולם הרמב"ם והראב"ד, ולא ירא לנפשו שירוצצו את גולגלתו. וכתב עוד: ואטו הראב"ד קטלא קניא באגמא הוא, שאין ראוי לחוש ולשית לב לדבריו כלל וכלל. - ולא הבנתי, מה ראייה מוכיח ממה שכתב העבודה תמה' שעלינו להמנע מלהקריב בזמן הזה, כדי לחשוש לדעת הראב"ד, שלדעתו המקריב עובר על קדשים בחוץ. לעניין מה שרוצה הוא לצדד שיש מקום שלא להזהר בפסק הרמב"ם שיש איסור כרת בכניסה למקדש בזמן הזה, כיון שלדעת הראב"ד אינו עובר.

גם הנוודע ביהודה לא העלה להקל ע"פ הראב"ד

עוד השיג (מז-קפו) על מה שכתב הגר"ב ז'ולטי שהוכרעה הלכה כרמב"ם: הנוודע ביהודה (קמא או"ח לה, סוף ד"ה והנה מ"ש שיצורף) כתב "וכל זה למאן דסובר דקדושת המקדש לא בטלה, ועדיין לבי מהסס בזה, וצ"ע לדינא". הווי אומר שעדיין אין הכרעה. - אך כבר העיר הגר"ב ז'ולטי במשנת יעבץ (סם, ד) שטעה בזה, שכוננת הנוודע ביהודה שמהסס אם איסור נדה חייל על איסור אשת איש שנאסרה לבעלה, כיון שנדה הוא איסור מוסיף לאסור כניסה למקדש לסוברים שקדושת המקדש לא בטלה. אף שאסורה ממילא להכנס בגלל טומאת מת. ואדרבה כיון שלא הזכיר הנוודע ביהודה כלל את דעת הסוברים שקדושת המקדש בטלה, מוכח שלא עלתה על דעתו לסמוך על הראב"ד להקל, לצדד שלא ייחשב איסור נדה מוסיף.

נכנס לספק מקדש עובר ודאי על מורא מקדש

בקונטרס (מח-קפח) מביא שהרבנים הג"ל הזהירו בכרוז: 'וכל הנכנס אל שטח הר הבית, עלול להכנס מבלי יודעים אל מקום המקדש וקודש הקדשים, ואז

יכשל באיסור חמור של כרת, ח"ו. והביא שכתבו (הגר"ב זולטי ז"ל, שם, ה) על פי דברי הרמב"ם הנ"ל, שחייב אדם במורא מקדש כמו שהיה נוהג בבנינו, ולפיכך לא יכנס אלא למקום שמותר להכנס בו, דהיינו שטמא שנכנס חייב משום מורא מקדש. ולכאורה לשם מה כתב זה הרמב"ם, הרי בלאו הכי אסור לטמא להיכנס משום לאו דולא יטמאו את מחניהם, אם כן מה הוא מוסיף שיש בכך עשה של מורא מקדש. אלא שבא להשמיענו כאן חידוש דין, שטמא שנכנס למקום שאסור לו להיכנס, עובר על עשה של מורא מקדש גם באופן שלא עבר על לאו של טומאת מקדש, כגון שנכנס למקום שהוא ספק מקדש או ספק הר הבית, אעפ"י שכלפי שמיא גליא שלא עבר על איסור לאו, משום שהמקום שנכנס אינו משטח הר הבית ומקום המקדש, אבל על עשה של מורא מקדש עבר בתורת ודאי.

איסור הישיבה הוא למי שאינו מסופק בגבולי העזרה

ודחה דבריו בקונטרס שם, שמפשוטות דברי הרמב"ם לא משמע כך, הרמב"ם כותב שני דברים יחד, לא יכנס אלא למקום שמותר להכנס לשם, ולא ישב בעזרה. ואם הרמב"ם בא לחדש דין, שאין לאדם מישראל להכנס בכלל להר הבית משום ספק, הרי אכתי לא עיילתי כבר אפקתי. אם אינו שם איך מזהירו שלא יישב בעזרה. - ולא הבנתי, הרי כוונת הרמב"ם פשוטה. שלא ייכנס לכל מקום שמסופק בו אם הכניסה אסורה לו. דהיינו כל ספק הר הבית לזבין וזבות, כל ספק החיל לטמא מת ובוועל נדה, כל ספק עזרת נשים לטבול יום. וכל ספק עזרת ישראל למחוסר כיפורים וטמא. וספק עזרת כהנים לכל ישראל שלא לצורך. והיינו אף בזמן שהיו יודעים על הר הבית יותר מבזמנינו, אלא שאותו אדם אין גבולי הקדושות ברורים לו לחלוטין. וכל שכן כיום, שחלקו הגדול של ההר בספק עזרה. ובנוסף יש איסור נוסף, שגם מי שבקי בשטח מסויים שמותר לו בודאי להכנס בו, כגון ישראל טהור בספק עזרת ישראל, שודאי אינו מעזרת כהנים, מ"מ אסור לו לישב שם אף בזמן חורבנו, דאין ישיבה בעזרה.

איסור הכניסה לספק הר הבית מפורש ואינו חידוש

עוד תמה בקונטרס (מט-קפט), שמשום קושיא (מאי איצטריך לאשמועינן, הא דין זה מבואר), אין לבדות דין חדש, דהרבה פעמים כתבו הפוסקים דין פשוט, כמש"כ המג"א (או"ח רב, ח). - ולא הבנתי הרי איסור הכניסה למקום שאינו מותר מפורש ברמב"ם, כיון שלא כתב אין להכנס למקום שאסור, אלא לא יכנס אלא למקום שמותר, ברור שכוונתו שגם למקום ספק אין להכנס. ומכח הקושיא רק מחדש הרב"ז הסבר וטעם לאיסור, שנחשב כעובר בודאי על מורא מקדש, ולא רק ספק עובר על מורא מקדש. הכי לזה יקרא לבדות דין חדש, שאסור להכנס.

כשהעשה נמנה וחיובי אין בו לאו הבא מכלל עשה

עוד האריך לתמוה, שאף אם נאמר שכוונת הרמב"ם לא ישב בעזרה הוא שטמא מת לא יעכב עצמו ולא ישהה בעזרה. אין לומר שהרמב"ם בא לחייב טמא מת שנכנס להר הבית בנוסף ללאו של ולא יטמאו את מחניהם' גם בעשה של מורא מקדש, דהיינו לאו הבא מכלל עשה. כי הרמב"ם מונה למצוות עשה (עשה כא) שצונו לירא מן המקדש, ובפירושו המשניות (מכות פ"ג) בהגדרת הלאוין, מגדיר הוא את הלאו הבא מכלל עשה, וכה דבריו: לאו הבא מכלל עשה, כזה שנאמר בכהן גדול 'והוא אשה בבתוליה יקח', מלמד שאסור לו ליקח בעולה וכו', אם עבר ולקח בעולה אינו חייב מלקות וכו', וכן אמרו במצרי ואדומי 'בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבוא להם', הודיע לנו שדור ראשון ודור שני לא יבוא בקהל, ואם עבר אינו חייב מלקות. הרי לפי הדוגמאות שהביא יש להסיק שרק מאותם אופני הבטיחות הבאים למצות עשה, שלכלל עשה לא באו, יש להוציא לאו. שהרי אין כל מצוה כלל שדור שלישי אשר יולד לאדומי או למצרי יבוא בקהל. וגם גבי כהן גדול אין מצוה דרמיא עלי' דכהן גדול שעליו לקחת בתולה, כגון אם יש לו אשה מקודם שנעשה כהן גדול, אדרבה 'אינו נושא שתי נשים לעולם כאחת, שנאמר 'אשה' אחת ולא שתיים' (רמב"ם איסורי ביאה יז, ג). והביא ראיות נוספות ממה שמנה הרמב"ם עשה דלנכרי תשיך (עשה קצח), ולא למד ללאו הבא מכלל עשה על המשך לישראל (כשיטת הראב"ד מלוה ולוה א, ה). וכן מנה עשה דבשמו תשבוע (עשה ז), ולא למד ללאו הבא מכלל עשה שלא לישבע באלהים אחרים (כשיטת

הרמב"ן בהשגות). ומורא מקדש מצות עשה גמור היא, ולדעת הרמב"ם איפוא אין למדין ממנה לאו הבא מכלל עשה. ומסיק: ואם כן לדעת הרמב"ם, שרביית דנכרי ושבועה בשמו יתברך מצוה, אינו לומד מהם לאו הבא מכלל עשה, הכי נמי מורא מקדש שהיא מצות עשה לגופו, אין לדעת הרמב"ם ללמוד ממנו לאו הבא מכלל עשה.

כשהעשה אין בו שום עשייה הוא לאו הבא מכלל עשה

אך מורי הגר"ל זצ"ל השיג בגליון: 'זה לא נכון, היות ואין בעשה דמורא שום עשייה, על כרחך הצורה של המצוה שלא לעשות כל דבר המבטל המורא'. ועל מסקנתו העיר: 'אולי יגיד לי מה יעשה שיהיה לו מורא. כלומר שהכלל שרק מצות עשה שלכלל עשה לא באה, יש להוציא ממנה לאו, הוא רק כשיש מציאות לקיים המצוה על ידי עשייה, אבל מצות עשה שאין אפשרות לקיימה על ידי פעולה, כמו מורא אב ומורא מקדש, פשוט שקיימה הוא על ידי מניעה מלעשות דברים המורים שאינו ירא. ואם כן הוא לאו הבא מכלל עשה.

מניעת עשיית עשה שלא יוצא ממנו אינה ביטול

עוד הביא בעל הקונטרס (עמ' נ-קצ) שביד מלאכי (ל, שעא) וקנאת סופרים על סה"מ (לח) וגופי הלכות (ערה, הובא בנר מצוה על הרמב"ם) דנו להגדיר מתי יש לקבוע את העשה ללאו הבא מכלל עשה, ומסקנתם שאם אמנם מצות עשה מתבטלת בדרך כלל בשב ואל תעשה, ישנן גם מצוות עשה שהשב ואל תעשה גורם רק אי קיום העשה. וביתולם נגרם על ידי פעולות של קום ועשה בעבירה על לאוין היוצאים ממנו. אלא שהלאוין הנלמדים מהעשה צריכים להיות כאלה שאין לפרשם כרשות, היינו שאיסורם מפורש, או אפילו רק נרמזים לאיסור ממקום אחר. וכך קובע גם הט"ז (או"ח קכה, ב): 'שמעינן מיניה שאין מן ההכרח לומר לאו הבא מכלל עשה, במקום שיש לפרש לענין חיוב ורשות'.

מניעת קיום עשה בזמן חיובו נחשב ביטול

ומורי הגר"ל זצ"ל השיג בגליון: 'זה טעות, אי קיום העשה "בזמן שנתחייב" זה הביטול. אבל נשתבש מפני שלא הבחין מה העשה של מורא. וכן מורא האב ג"כ פשוט שאם האב מצוה והוא לא עושה עובר על מורא. ובקידושין (לא, ב) איזה מורא, ההבנה היא איזה מורא לכדה [בלא שציווהו האב] - ואם לא מקיים ציווי האב, עובר ג"כ על כדה. אבל יראת שמים ומורא המקדש ומורא האב כולם על עקרון אחד בניינים, לית ליה מגרמא כלום, [שאינו עושה כלום לעצמו, מיראת המקדש]. והוא [ב]היכל המלך. ומזה תבין הדרש ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך (סנהדרין צג, ב). כוונת מו"ר זצ"ל למ"ש שם: דניאל חנניה מישאל ועזריה, דכתיב בהו (דניאל א, ד) ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך, אמר רבי חמא ברבי חנינא מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק, ומן השיחה, ומן השינה, ומעמידין על עצמן בשעה שנצרכין לנקביהם, מפני אימת מלכות. הרי שמי שנמצא בהיכל מלך, ירא ממנו, ונזהר שלא לעשות שום דבר לצורכו, שלא יהיה חלילה מזלזל במוראו של המלך. וה"ה הנכנס למקום המקדש בזמן הזה למקום שיש ספק אם מותרת לו הכניסה לשם.

ביטול עשה דמורא מקדש רק על ידי הלאוין שממנו

וממשיך בעל הקונטרס, שלפי המסקנה הנ"ל, בעשה של מורא מקדש שאין ביטולו בשב ואל תעשה והוא רק ע"י הלאוין הנלמדים ממנו, היינו לאוין הבאים מכלל עשה (יד מלאכי שעב, בריש התשובה), ולאוין אלה הרי איסורם נרמז מפסוקים, כדברי התוספתא (ברכות ו, כד-כה) לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורות לו בסדינו ובאבק שעל רגליו באפונדתו החגורה לו, שנאמר שמור רגליך כאשר תלך אל בית האלקים, ר' יוסי בר' יהודה אומר וכו' הרי הוא אומר כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק, וכן מנעל שברגליו. ומה מנעל שאינו דרך בזיון אמרה תורה של נעליך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא' וכן ישיבה בעזרה... (וכן במורא הורים לא ישב במקומו ולא מדבר במקומו, דילפינן מפסוק איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו וגו', וגם מורא מקדש ילפינן ל"י מפסוק זה ואיתקשו אהדדי). והואיל וכך הכא בעשה של מורא מקדש, הלאוין המנויים בגמרא וברמב"ם, איסורם בא ממקום אחר, ולא שבאים מכלל העשה, על כן אין לפרשם לרשות. מה שאין כן לגבי עליה על הר הבית בהיתר במקומות המותרים, לא נאמר בה ולא נרמז עליה בשום

מקום שום איסור, ברור שאין ללמוד אותה כלאו הבא מן העשה של מורא מקדש.

ביטול עשה דמורא מקדש היא כשמראה שאינו ירא

ומורי הגרנ"ל זצ"ל השיג בגליון: **אין לזה שורש וענף, כל הפסוקים הם רק ראייה לענייני מורא** [ולא שמהם נלמד האיסור], **מה יעשה לרקייה שנלמד מקל וחומר** [ולא מפסוק]. **אבל מקרא מפורש** (דברים ה, ה) **כי יראתם מפני האש ולא אביתם לעלות בהר. א"כ מי שבאמת יש לו מורא מקדש מפני האש דשכינה הנמצאת שם, אינו עולה בהר כלל.**

ולגבי משה דיידע, מצות היראה מילתא זוטרי. אבל ההיפך הוא במי שרואה רק אבנים ועפר. והרי היראה היא רק ממי שצוה על המקדש, אשר אמר (מלכים א ט, א) **והיו עיני ולבי שם כל הימים. ואת ה' א' תירא** (תמורה ד, א) **אזהרת עשה מוציא שם שמים לבטלה, איפה כתיב.**

מסקנת הדברים

האוסרים את העלייה על הר הבית סבורים שעלינו לנהוג לפי שיטת הרמב"ם, שקדושת הר הבית לא בטלה, ולכן עלינו להתרחק אף מחשש רחוק של כניסה למקום שיש על כניסה אליו איסור כרת. מאידך הקוראים לעלות להר, מניחים שכיון שלדעת הראב"ד אין בימינו קדושה בהר הבית. ואף

לשיטת הרמב"ם יש שטחים המותרים בכניסה בשטח ההר כיום, ניתנת לבני דורנו האפשרות להכריע ולהצביע על שטחים מסויימים בהר שאין בהם שמך קדושה ואיסור ולכן יש לעלות אליהם, למרות שבמשך לפחות חמש מאות שנה נשמרו יהודים מלעלות להר, ולא ההינו לזלזל בחשש איסור כרת. כפועל יוצא מהיתר זה, הם מכריזים שעל אף ש'לדבקים בקדושת הכותל קשה רגשית לקבל זאת', טעות היא המסורת המקובלת שהכותל המערבי של ימינו הוא חומת הר הבית, ומקודש בקדושתו. לדעתם הוא קיר תומך את תוספת הורדוס שבמערב, שלא נתקדשה בקדושת הר הבית. ו'יהודים נמשכו אל הקטע הדרומי המרשים של כותלו המערבי של המיתחם, כי קטע זה קרוב אל השכונה היהודית העיקרית שבעיר העתיקה'. (מנחם בן ישר, קומו ונעלה, עמ' 33).

- גישה זו מזכירה לי את התירוץ על קושיית העולם, מדוע כיבוד אב קודם לכיבוד אם, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך (קידושין לא, א), והרי כיבוד אמו היא חיוב ודאי, ואילו כיבוד האב הוא רק מכח ספק, דדילמא לאו אביו הוא (חולין יא, ב). ומתמצים שאיזה כבוד ינחיל הבן לאמו, בכבוד אותה לפני האב משום דדילמא אינו אביו, וד"ל. אף העולים לכבד את הר הבית בנימוק שאין בו שום קדושה כשיטת הראב"ד, ושבמקום זה אין קדושה לדעת הרמב"ם, מה כבוד וחיבת המקדש מנחילים הם להר קדשינו.

זיו ההיכל - פקודת משה

ממרחן רבינו הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל

אומרת התורה על הנחש ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, ופירש הצדיק מווראקי, שעיקר הקללה לנחש היתה, שאין לו כל קשר עם הקב"ה הזן ומפרנס לכל מאחר ומזונו מצוי בכל מקום, וזה כאלו שהקב"ה אומר לו, מזונותיך מצויים בכל מקום ואין לך יותר לפנות אלי ולבקש ממני דבר עכדפח"ח.

והגאון הקדוש מאוסטרובצא בספרו **אור תורה**, מפרש בזה נוסח הברכה בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, דמה שהקב"ה ברא את האדם שיצטרך למזון, הן לחם ומים הנכלל בתיבת וחסרונן, והן דברים שאפשר לחיות בלעדן והוא לתענוג, שנכלל בעל כל מה שבראת, הכל הוא להחיות בהם נפש כל חי, שיהיה חיות להנפש ונשמה, דעל ידי זה שהאדם נצרך וחסר לו הוא מבקש מהש"ת ומתדבק בו, והוא החיות של הנפש ונשמה, וכמאז"ל ביומא (דף ע"ו), שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, א"ל משל למלך בור"ד שיש לו בן א', פסק מזונותיו פ"א בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פ"א בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום, אף ישראל כך, עיי"ש ודפח"ח. וזו היתה ברכת יצחק ליעקב ויתן לך, יתן ויחזור ויתן, שיהיה לך קשר כל יום עם הקב"ה ע"י שתבקש כל יום את החסר לך ועי"ז יתן לך אלקותו ודו"ק.

וזה שביקש יעקב אע"ה אם יהי אלקים עמדי ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, היינו כל יום כפי הצורך ולא בפעם אחד לאין רב, אז והיה ה' לי לאלקים היינו שיהול שמו עליו מתחילה ועד סוף וכו"ל וא"ש.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ושבתו בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים. ברש"י אם יהיה א' עמדי, אם ישמר לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי כמו שאמר לי והנה אנכי עמך, ושמרני, כמו שאמר לי ושמרתך בכל אשר תלך, ונתן לי לחם לאכול כמו שאמר כי לא אעזבך וכו', ושבתו כמו שאמר לי והשיבותיך אל האדמה, בשלום שלם מן החטא וכו', והיה ה' לי לאלקים, שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעי, כמו שכתוב אשר דברתי לך והבטחה זו הבטיח לאברהם שנא' להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו לכאורה קשה להבין למה חזר יעקב בנדרו על כל הבקשות הללו, אחרי שכבר מקודם הבטיח לו הקב"ה על כל זה, כמו שמפורש בדברי רש"י הקדוש שמפרש כל ענין, איך הקב"ה הבטיח לו. גם קשה מה שביקש באמצע הבקשה על אלקות אם יהיה אלקים עמדי, והיה ה' לי לאלקים, ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, שזה דבר קטן לעומת הדברים הגדולים שבקש, וגם מה שפרש"י שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף קשה להבין, וגם מה הקשר ולא ימצא פסול בזרעי לכאן, ובפשוטות י"ל שיעקב בקש על יוסף, שצפה ברוח קדשו שיעמוד בפני נסיון קשה באשת פוטיפרע, ולכן בקש עליו שיוכל לעמוד בנסיון ולא יכשל, ומאחר שיוסף הוא המשביר בר המשפיע פרנסה, שפיר הכניס תפילה זו על יוסף בבקשה של ונתן לי לחם לאכול, כי כידוע מי שפוגם במידת היסוד מביא עניות וד"ל.

אולם כדי להבין כל המשך הפסוקים ובהעמיק יותר, אקדים מה שפירשתי בס"ד הפסוק ויתן לך האלהים וגו' ובמדרש יתן לך אלקותו, ורש"י מפרש ויתן, יתן ויחזור ויתן, עפ"ד הקדוש **מהר"י מווארקי זצ"ל**, שהקב"ה קלל את הנחש ועפר תאכל כל ימי חיין, ובילקוט (ישעיה ס"ה) ונחש עפר לחמו, אר"י בא וראה שלא כמידת הקב"ה מידת בשר ודם, בוד"ד מקניט את חבירו יורד עמו לחייו אבל הקב"ה קלל את הנחש, עולה לגג מזונותיו עמו, יורד לקרקע מזונותיו עמו, וא"כ נראה מכאן שלמרות קללת הנחש הרי יש גם ברכה בגווה, כי בכל מקום מזונו מוכן לו, לא כן חיות ובהמות ואפילו בני אדם, צריכים לעמוד ואף לסכן חייהם על מנת להמציא טרף לביתו, ואילו הנחש מזונו מוכן בכל מקום, וא"כ איך

חידות לפרשת השבוע
1. כפרשתנו הוא כנכי השמונה, וכמוהו בראשון לתריסר כנכי הראשון לתריסר.
2. כשסיים הש"ך הקורא את קריאת התורה בשבוע שבעה, הפסוק ואמר: "בשבוע הבא עוד אחד".

פתרון החידה השבועית (תולדות):

- ויהי עשו וגו' בת **בארי** החתי וגו' (כו, לד). **בארי** הוא מבני **חת** (אות ח"י-8) וכמוהו יש עוד אדם בתניך בשם **בארי** - אביו של הנביא הושע שהוא הראשון בתרי עשר, והוא היה משבט ראובן שהוא הראשון לתריסר שבטים.
- בפרשת חיי שרה יש ק"ה פסוקים, ובפרשת תולדות עוד אחד, ק"ו פסוקים.

© כל הזכויות שמורות למחבר

גמ"ח כלי העבודה "אביה" (שיכון ו) טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

רוב כלי העבודה: פטישון, רחנת, דיסק, מקדחות, מברגות, קונגו, וכיו"ב

הד"ש! מכשיר היתוך לקרמיקה ויעוץ וליזוי מקצועי חינם!

גמ"ח חדש!

160 מטבעות כסף

לעשיית 'פדיון נפש', על פי האריז"ל והרש"ש

טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

מזל טוב וגדא יאה

הננו בזאת לשגר ברכותינו המואליפות למע"כ ידידינו היקר

הרה"ח ר' **אליקים רוט** שליט"א

ולחנתו הרה"ח ר' **פתחיה רוט** שליט"א

להגל שמחת אירוסיה הנכדה-הבת עב"ג בשעט"מ ובמז"ט

יהי רצון שיזכה לראות מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.

מתפללי ביהמ"ד מערכת "נוה ההיכל"